

Slobodyan N. G.
Khilidziyuk N. V.
National University of Food Technologies

IMPROVING ACCOUNTING OF FINISHED PRODUCTS AND TRANSACTIONS WITH BUYERS IN THE DAIRY INDUSTRY AS AN EXAMPLE OF PJSC «YAGOTINSKY CREAMERY»

Summary

In articles the essence of accounting finished goods is considered, classification and its estimation on Open Society example Subsidiary of a public company «Yagotinskiy creamery». Directions of improvement of the primary account of realisation of finished goods at the investigated enterprise are certain.

Key words: realization of products and commodities, settlements with buyers and customers, receivables business, reserve of doubtful debts, enterprise.

УДК 336.64

Шипунова О. В.

Українська академія банківської справи Національного банку України

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

У статті розглядаються методологічні аспекти визначення поняття фінансових активів. Проаналізовано існуючі підходи щодо їх класифікації. Досліджено сутність методів визнання та достовірної оцінки фінансових активів.

Ключові слова: фінансові інструменти, фінансові активи, класифікація фінансових активів, методи визнання, оцінка.

Постановка проблеми. Фінансовий ринок України та операції з фінансовими активами є одним з найперспективніших секторів економіки. Використання фінансових інструментів забезпечує мобілізацію коштів, що дає можливість фінансувати різноманітні проекти, обирати шляхи їх прибуткового розміщення, а також динамічно розпоряджатися фінансовими ресурсами відповідно до потреб господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття фінансових активів, їх класифікацію, а також проблеми їх оцінки та визнання розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені: Бланк І.А., Грачова Р.І., Данькевич А.П., Корнєєв В.В., Петруня Н.В., Шелудько В.М. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З-поміж груп фінансових інструментів особливо активно використовуються фінансові активи як у міжнародній, так і у вітчизняній практиці. Різноманітність підходів щодо визначення фінансових активів і порядку відображення операцій з ними зумовлює необхідність додаткового розгляду даного питання.

Мета статті. Головною метою статті є синтезування розрізнених теоретичних напрацювань щодо методичного забезпечення класифікації, оцінки фінансових активів та представлення їх в узагальненому вигляді.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий інструмент – це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання [1]. Виходячи з визначення, фінансовими інструментами є фінансові активи, фінансові зобов'язання та інструменти власного капіталу.

Різні підходи до визначення фінансових активів наведено у таблиці 1.

Провівши аналіз зазначених підходів, можна зробити висновок, що у наукових джерелах склав-

ся базовий підхід, який передбачає перерахування основних видів фінансових активів. Подібний підхід склався в стандартах, що регламентують облік фінансових активів: МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Базовим є визначення фінансових активів, що надається у МСБО 32. Відповідно до МСБО 32 фінансовий актив – це будь-який актив, що є:

- грошовими коштами;
- інструментом власного капіталу іншого суб'єкта господарювання;
- контрактним правом:

 - 1) отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання;
 - 2) обмінювати фінансові інструменти з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно сприятливими;

- контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання та який є:

- 1) непохідним інструментом, за який суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний отримати змінну кількість власних інструментів капіталу;

- 2) похідним інструментом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж обміном фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість власних інструментів капіталу [1].

Таким чином, фінансовим активом можуть бути грошові кошти, інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання за виключенням фінансових інструментів з правом дострокового погашення; інструментів, які створюють для суб'єкта господарювання зобов'язання надати іншій стороні пропорційну частку чистих активів суб'єкта госпо-

Підходи до визначення фінансових активів

Автор	Визначення
Бланк І.А.	Активи фінансові (анг. monetary assets) – група активів підприємства, яка знаходиться у формі готівкових грошових коштів і різних фінансових інструментів, що належать підприємству. До цієї групи активів відносять грошові активи та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, дебіторську заборгованість, короткострокові і довгострокові фінансові інвестиції підприємства [2].
В. Н. Шимов та В.С. Каменков	Активи фінансові (анг. monetary assets) – готівкова валюта, раунки до отримання, а також рахунки, по яким відповідно до контрактних зобов'язань мають бути сплачені певні суми готівкою [3].
Петруня Н.В.	Фінансові активи група господарських засобів (активів) у формі грошових коштів та інших фінансових інструментів, які належать підприємству. До цієї групи належать грошові кошти в національній і іноземній валютах, довгострокові та поточні фінансові інвестиції підприємства, дебіторська заборгованість [4].
Данькевич А.П.	Фінансові активи фінансові інструменти, до яких входять грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторська заборгованість не призначена для перепродажу; фінансові інвестиції, що утримуються до погашення, інші фінансові активи [5].
Шелудько В.М.	Фінансові активи є специфічними не речовими активами, які являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання певного доходу, як правило грошового доходу в майбутньому [6].
Корнеєв В.В.	Фінансові активи є специфічними активами, які є законними вимогами власників цих активів на отримання певного доходу в майбутньому. У цілому, термін «актив» можна використовувати для визначення предмета угоди, дво- чи багатосторонньої, коли його конкретний різновид не має виокремленого суттєвого значення. Ціна на будь-який актив відображає збалансування пропозиції і попиту на нього залежно від ринкової кон'юнктури» [7].
Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»	Ст.1 Фінансові активи – кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів [8].

дарювання тільки при ліквідації, або інструментів, що є контрактами на майбутнє отримання або надання інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання, контрактне право.

З метою обліку і подальшого відображення фінансових активів у звітності підприємствам необхідно їх класифікувати. Одним із принципів складання фінансової звітності є принцип перевагування сутності над формою. Даний принцип є основою класифікація фінансових інструментів в балансі. Визначаючи вид фінансового активу необхідно враховувати його зміст, а не юридичну форму. Зазвичай зміст і юридична форма збігаються, але бувають винятки. Класифікація інструмента здійснюється на основі визначення його змісту при первісному визнанні. Види фінансових активів за статтями балансу надано на рисунку 1.

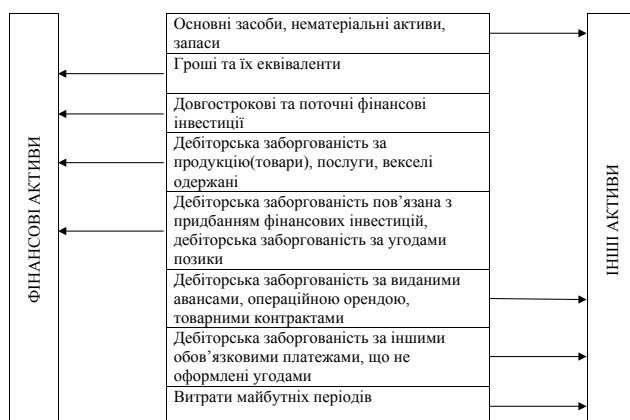

Рис. 1. Місце фінансових активів у структурі активу балансу

Новоприйнятий МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» майже повністю заміщує МСБО 32 і МСБО 39 в питаннях класифікації і оцінки фінансових активів, тому вважаємо за доцільне порівняти їх.

У п.68 МСБО 39 «Фінансові інструменти визнання та оцінка» наводилася класифікація фінансових активів залежно від мети кінцевого призначення, вони класифікуються на такі чотири категорії:

– фінансовий актив призначений для перепродажу (торгівлі);

– фінансові інвестиції, утримувані до їх погашення;

– дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу;

– фінансові активи, наявні для продажу [9].

Фінансові активи, призначені для перепродажу це фінансовий актив придбаний з метою подальшого продажу для отримання прибутку від короткотермінових змін його ціни та/або винагороди посередника.

У вітчизняній практиці в питаннях обліку фінансових активів керуються положеннями ПСБО 13 «Фінансові інструменти», який визначає основні методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти, сформульовані в МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» і 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». У ПСБО 13 «Фінансові інвестиції» визначення фінансових активів, призначених для перепродажу дублюється. Прикладом такого фінансового активу є контракт на продаж акцій, що ще не придбані. Фінансовий актив можна віднести до даної групи, за умови, що він є частиною портфеля подібних активів, незважаючи від причин його придбання, відносно якого існує схема операцій з метою отримання прибутку від короткострокових коливань ціни.

Фінансові інвестиції, утримувані до їх погашення – це фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню, а також фінансовим терміном погашення, що їх підприємство має реальний намір та здатність утримувати до строку погашення, інші, ніж позики та дебіторська заборгованість, ініційовані підприємством. Тобто, інвестиції утримувані до погашення мають фіксований строк і фіксовані платежі, що визначений контрактною угодою, у якій зазначені дати і суми платежів інвестору. Прикладами

таких фінансових активів є привілейовані акції і облігації, а також боргові цінні папери зі змінною ставкою відсотка. Невизначеність строку або сум погашення таких цінних паперів, як прості акції або опціони не дає можливості відносити їх до інвестицій, утримуваних до продажу. Національний стандарт не містить визначення даного поняття, що призводить до виникнення питань про облік і відображення таких фінансових активів.

Дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу – дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу у національному стандарті дане поняття дублюється.

Фінансові активи, наявні для продажу – це такі фінансові активи, які не є позиками чи дебіторською заборгованістю, не призначеною для перепродажу, інструментами, утримуваними до терміну погашення, або фінансовими активами призначеними для перепродажу. До цієї категорії відносять фінансові інструменти, що не мають ознак перерахованих вище категорій. За відсутності вторинного ринку акцій фінансові активи першої категорії переводять в дану. Дане поняття не визначається ПСБО 13. Складність і незрозумілість ПСБО13 призвело до повного його ігнорування у практичній діяльності підприємств.

Починаючи з 1 січня 2013 року МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» є обов'язковим для застосування. Даний стандарт випущений Радою з МСФЗ 12 листопада 2009 і вносить суттєві зміни у відношенні вимог до обліку фінансових інструментів. Важливо відзначити, що, незважаючи на назву, МСФЗ 9 в поточній редакції має справу тільки з фінансовими активами, а не всіма фінансовими інструментами. Суть нововведень зводиться до того, що замість чотирьох категорій фінансових активів за МСФЗ 39, МСФЗ 9 вимагає класифікації фінансових активів в одну з двох категорій для їх оцінки і відповідного визнання прибутку:

- оцінювані за амортизованою вартістю;
- оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (як правило); з визнанням прибутку або збитку в іншому сукупному прибутку (як виняток, на індивідуальній основі в залежності від бізнес-моделі).

Ці зміни торкнуться багато питань організації та методології облікових операцій, пов'язаних з різними аспектами визнання та оцінки фінансових інструментів.

Порядок визнання і оцінка фінансових активів є важливим методологічним аспектом відображення фінансових інструментів. Відповідно до міжнародних стандартів фінансові активи відображаються у звітності тільки після їх первісного визнання.

Попередні редакції МСБО 32 і 39, які набули чинні для звітності за рік, який починався 1 січня 2005 року або після цієї дати і діяли до прийняття МСФЗ 9, скасовували наступні інтерпретації міжнародних стандартів: ПКІ 5 «Класифікація фінансових інструментів – угоди з умовним врегулюванням і виконанням», ПКІ 16 «Акціонерний капітал – власні акції, викуплені в акціонерів (казначейські акції)» і ПКІ (SIC) 17 «Капітал – витрати по операціях із власними пайовими інструментами». Відмінності між стандартами 32 і 39 визначені різною сферою їх застосування. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», що з 1 січня 2013 року є обов'язковим для застосування вагомо змінює

методологію обліку фінансових активів, особливо вимоги до їх класифікації та оцінки, описані в МСФЗ 39.

Питання щодо визначення умов визнання та припинення визнання фінансових активів постає через високі фінансові ризики, які виникають у ході їх використання. Фінансовий актив визнається тоді і лише тоді, коли компанія стає контрактною стороною за договором щодо такого інструменту. При цьому зовсім не обов'язково, щоб договір укладався у письмовій формі або таку форму мав сам інструмент.

Особливої уваги потребують методи визнання фінансових активів: на дату операції або на дату розрахунку. Сутність даних методів полягає в оцінці вартості контракту та визначенні зміни вартості фінансового активу від дня укладання до дня розрахунку за ним.

Первісно фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю на дату укладання угоди або на дату розрахунків, – в залежності від того, якою датою компанія вирішила керуватися у власній обліковій політиці для констатування факту покупки або продажу фінансових активів. З метою подальшої оцінки фінансові активи класифікують за амортизованою собівартістю чи справедливою собівартістю.

Суть класифікації фінансових активів після первісного визнання, в тому щоб розмежувати фінансові активи, які враховуються по амортизованій собівартості або справедливою вартістю.

За МСФЗ 9 при первісному визнанні фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю [10]. Справедлива вартість – сума, за якою можна обміняти активи або погасити зобов'язання в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами. Якщо суб'єкт господарювання використовує облік за датою розрахунку для активу, який у подальшому оцінюють за собівартістю або амортизованою собівартістю, актив первісно визнається за його справедливою вартістю на дату операції.

Що стосується подальшої оцінки, фінансові інструменти, що являються борговими інструментами, класифікуються за амортизованою або справедливою вартістю на основі критеріїв:

- бізнес-модель компанії у відношенні управління фінансовими активами;
- характеристика договірних грошових потоків по фінансовому активу.

Після первісного визнання боргові інструменти можуть оцінюватися за амортизованою вартістю, якщо:

- управління активом здійснюється в рамках бізнес-моделі, ціллю якої є отримання договірних грошових потоків;

- договірні умови по фінансовим активам забезпечують визначенням дати грошових потоків, які є виключно виплатами основної суми і відсотків по непогашеній основній сумі.

Усі інші боргові інструменти після первісного визнання оцінюються за справедливою вартістю.

Балансова вартість такого фінансового активу як дебіторська заборгованість відображає її справедливую вартість за вирахуванням цінових знижок, повернення проданих товарів, частково сплачених сум. в результаті утворюється чиста вартість рахунків до отримання – сума, що входить до валюти балансу, вона ж амортизована вартість. А визнається дебіторська заборгованість, коли визнається пов'язаний з нею дохід: або на дату угоди, або на дату розрахунків [11].

Усі фінансові активи, що є частковими інвестиціями, оцінюються за справедливою вартістю або через інший сукупний дохід або через прибутки і збитки. Такий вибір компанія може зробити відносно кожного інструменту, за винятком часткових інвестицій, призначених для торгівлі, які повинні оцінюватися за справедливою вартістю через прибутки або збитки. Алгоритм оцінки фінансових активів наведено на рисунку 2.

Рис. 2. Алгоритм оцінки фінансових активів

МСФЗ 9 визначено, що якщо суб'єкт господарювання перекласифікує фінансові активи, то він застосовує перекласифікацію перспективно з дати перекласифікації. Суб'єкт господарювання не перераховує жодні раніше визнані прибутки, збитки або відсоток.

Якщо суб'єкт господарювання перекласифікує фінансовий актив так, що він оцінюється за спра-

ведливою вартістю, то його справедлива вартість визначається на дату перекласифікації. Будь-який прибуток або збиток, що виникає внаслідок різниці між попередньою балансовою вартістю та справедливою вартістю, визначається у прибутку або збитку. Якщо суб'єкт господарювання перекласифікує фінансовий актив так, що він оцінюється за амортизованою собівартістю, то його справедлива вартість на дату пере класифікації стає його новою балансовою вартістю.

За МСФЗ 9 суб'єкт господарювання припиняє визнання фінансового активу, коли:

- строк дії контрактних прав на грошові потоки від фінансового активу закінчуються;
- передача фінансового активу кваліфікується як припинення визнання.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити висновок, що сутність фінансового активу полягає у контрактному праві у майбутньому отримати грошові кошти. Так шляхи отримання доходу від фінансових активів різні, тому доцільно класифікувати їх за категорією їх оцінки і відповідного визнання прибутку.

За правилами, встановленими міжнародними стандартами можна визначити момент відображення фінансових інструментів у балансі чи за балансом. Основним критерієм для цього виступає наявність контракту.

Фінансові активи можна визнати за одним із методів: на дату операції чи на дату розрахунку; або за вартістю за якою будуть відображатися фінансові активи. Сутність методів в оцінці вартості угоди та визнанні зміни вартості фінансового активу від дня її укладання до дня розрахунку; розмежуванні фінансових активів, які враховуються за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю.

Підприємство має самостійно обрати необхідний метод оцінки враховуючи специфіку діяльності, кінцеве призначення фінансового активу, положення міжнародних стандартів і законів України.

Список літератури:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408. – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.
2. Бланк, И. А. Управление финансовыми рисками / А. И. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600с.
3. Словарь современных экономических и правовых терминов / под. редакцией В. Н. Шимова, В. С. Каменкова. – Мн. : Амафья, 2002. – 816 с.
4. Петруня, Н. В. Класифікація активів підприємства з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності / Н.В. Петруня // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. №1. – С.235-242.
5. Данькевич, А. П. Фінансові інструменти : особливості визнання, класифікації та обігу / А. П. Данькевич // Наукові праці НДФІ. Фінансова політика та економічне регулювання. – 2009. – № 1(46). – С. 64-74.
6. Шелудько, В. М. Фінансовий ринок [Текст] : підручник / В. М. Шелудько. – Київ : Знання, 2008. – 535 с.
7. Корнеев В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках : монографія / Корнеев В. В. – К. : НДФІ, 2003. – 376 с.
8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України : від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>. Законодавство України.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_015 – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.
10. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_016 – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.
11. МСФО (IFRS) 9 : Этап 1 проекта по замене МСФО (IAS) 39 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/Supplement-60-IFRS9-RU/\\$FILE/Supplement-60IFRS9RU.pdf](http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/Supplement-60-IFRS9-RU/$FILE/Supplement-60IFRS9RU.pdf). Сайт Эрнст энд Янг.

Шипунова О. В.

Українська академія банківського дела Національного банку України

ОСОБЕННОСТИ КЛАССИФИКАЦИИ И ОЦЕНКИ ФИНАНСОВЫХ АКТИВОВ

Резюме

В статье рассматриваются методологические аспекты определения понятия финансовых активов. Проанализированы существующие подходы к их классификации. Исследована сущность методов признания и достоверной оценки финансовых активов.

Ключевые слова: финансовые инструменты, финансовые активы, классификация финансовых активов, методы признания, оценка.

Shipunova O. V.

Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine

FEATURES OF CLASSIFICATION AND EVALUATION OF FINANCIAL ASSETS

Summary

The article discusses methodological aspects of the definition of financial assets. Existing approaches to classification. The essence of reliable methods for the recognition and measurement of financial assets.

Key words: financial instruments, financial assets, financial assets, recognition methods, evaluation.